

Антимикробна резистенција (АМР) је отпорност микроорганизма на антимикробни лијек на који је претходно био осјетљив.

Кључне чињенице

Антимикробна резистенција (АМР) пријети ефикасној превенцији и лијечењу све већег спектра инфекција узрокованих бактеријама, паразитима, вирусима и гљивицама. АМР је све озбиљнија пријетња глобалном јавном здравству која захтијева дјеловање у свим владиним секторима и друштву.

Без ефикасних антибиотика, успјех хирургије и хемотерапије малигнух болести би био угрожен. Трошак здравственог система за болеснике с резистентним инфекцијама виши је од трошка за болеснике с нерезистентним инфекцијама због дужег трајања болести, додатних испитивања и употребе скупљих лијекова.

Шта је АМР?

АМР се догађа када се микроорганизми (попут бактерија, гљивица, вируса и паразита) промијене након изложености антимикробним лијековима (попут антибиотика, антифунгалних, антивирусних, антималяријских и антхелминтика). Као резултат тога, ови лијекови постају неучинковити, а инфекције задржавају у тијелу, повећавајући ризик од ширења на друге. Микроорганизми који развијају отпорност на антимикробне лијекове понекад се називају и "superbugs".

Зашто је АМР глобална бригаа?

Појављују се и шире се нови механизми отпорности који пријете нашој способности лијечења уобичајених заразних болести и као последицу имају продужење болести, инвалидност и смрт. Без ефикасних антимикробних средстава за превенцију и лијечење инфекција, медицински поступци попут трансплантације органа, хемотерапије малигнух болести, лијечења дијабетеса и великих хируршких интервенција (на примјер, царских резова или замјена кукова) постају врло високи ризик. АМР, такође, повећава трошкове здравственог система, јер је везана за дужи боравак у болницама и потребом интензивније његе. АМР доводи до ризика успјеха Миленијумских развојних циљева, а сада угрожава постизање циљева одрживог развоја.

Што убрзава настанак и ширење АМР-а?

АМР се природно појављује с временом, обично кроз генетске промјене. Међутим, злоупотреба и прекомјерна употреба антимикробних средстава убрзава овај процес. На многим мјестима антибиотици се неумјерено користе и злоупотребљавају (и у лијечењу људи и у лијечењу животиња) и често се дају без стручног надзора. Примјери такве злоупотребе укључују узимање антимикробних лијекова за вирусне инфекције попут прехладе и грипе те давање антимикробних лијекова животињама и рибама као промоторима раста.

Антимикробно отпорни микроорганизми налазе се у људима, животињама, храни и спољној средини (у води, земљи и ваздуху). Они се могу ширити између људи и животиња и од особе до особе. Лоша контрола инфекције, неадекватни санитарни услови и непримјерено руковање храном подстичу ширење АМР-а.

Глобалне иницијативе за надзор антимикробне отпорности

Глобални надзор кључан је за разумијевање утицаја антимикробне отпорности на јавно здравље, привреду и цијела друштва. Влада Шведске и Агенција за јавно здравство подржавају провођење глобалног програма који је покренула Свјетска здравствена организација (СЗО).

Сарадња СЗО-е на сузбијање ширења АМП

У априлу 2016. године, Јединица за антибиотику и сузбијање инфекције именована је као центар за сарадњу са Свјетском здравственом организацијом за сузбијање отпорности на антимикробне лијекове која има циљ да развије стратегију глобалног сузбијања АМП-а с фокусом на провођење надзора. Кључна активност у овом раду је помоћ СЗО-у у покретању Глобалног система надзора над АМП (Global Antimicrobial Resistance Surveillance System-GLASS) укључујући управљање изработом приручника за рану имплементацију. Овај приручник говори о раној фази примјене GLASS-а, усредсређујући се на надзор резистенције код уобичајених бактеријске патогене код људи. Кориштење ове публикације предвиђено је за здравствене раднике и здравствена институције одговорне за национални надзор над АМП-ом. Приручник описује GLASS стандарде и описује мапу пута за имплементацију система у периоду од 2015. до 2019. године. Даљњи развој GLASS-а засниваће се на лекцијама наученим у овом раздобљу. Центар за сарадњу СЗО-а, такође, пружа техничко знање и људску ресурсе за остварење планова надзора који су наведени у Глобалном акционом плану за АМП (ГАП).

Глобални акциони план за борбу против резистенције

Глобални надзор АМП је камен темељац у раду на спречавању даљњег ширења отпорних организама, као и чињеница да овај проблем има мултисекторски и глобални значај. Ипак, национални системи и надзори који се темеље на подацима регионалног надзора, чине основу и кључни су за информисање о смјерницама о лијечењу како би се процијенио ефекат интервенција.

ГАП који су државе чланице СЗО усвојиле на Свјетској здравственој скупштини 2015. важан је корак за глобални рад на борби против резистенције. Шведска влада и Агенција за јавно здравство подржавају СЗО у провођењу ГАП-а с нагласком на глобални надзорни капацитет, системе и стандарде. У том контексту, Агенција за јавно здравство била је домаћин техничког састанка на високом нивоу 2014. године, на којем су учесници изразили снажну одређеност за развој Глобалног АМП надзорног система (GLASS).

Координација за јачање надзора АМП

Шведска је такођер активна чланица Глобалне агенде здравствене сигурности, иницијативе за мултилатерални и мултисекторски приступ за јачање глобалног капацитета и капацитета држава за спречавање, откривање и реаговање на пријетње од заразних болести, укључујући готово 50 држава, међународну организацијама и невладине организације. Агенција за јавно здравство води рад у подгрупи за надзор у оквиру АМП акцијског пакета, једног од 11 пакета, а све с петогодишњим циљевима. Циљ рада унутар подгрупе је координација сарадње и подршке земљама, с нагласком на имплементацију GLASS-а. До данас је у подгрупи за надзор учествовало 13 земаља и организација.

Активности Републике Српске

Законски оквир за контролу АМП је прописан кроз: Закон о здравственој заштити („Службени гласник Републике Српске“ бр. 106/09 и 44/15) и Закон о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник Републике Српске“ бр. 90/17), који дефинише антимикробну резистенцију, послове и обавезе референтне лабораторије, начин пријављивања, Правилник о садржају програма и мјерама за спречавање и сузбијање интрахоспиталних инфекција („Службени гласник Републике Српске“ бр. 22/13).

Дио унапређења рада су свакако и: Политика унапређивања здравља становништва у Републици Српској до 2020. године, Политика лијекова у Републици Српској, Програм контроле резистенције на антимикробне лијекове у Републици Српској од 2016 до 2020. године., који је

предложен од стране Комисије за контролу резистенције на антимиљробне лијекове, као и Програм мјера за спречавање и сузбијање, елиминацију и ерадикацију заразних болести за подручје Републике Српске.

Поруке јавности

Свјетска седмица свјесности о антибиотцима (World Antibiotic Awareness Week -WAAW) одржава се сваког новембра и циљ јој је повећање глобалне свијести о отпорности на антибиотике и подстицање најбољих пракси међу општом јавношћу, здравственим радницима, љекарима који прописују лијекове и доносиоцима политика како би се избјегло даље појављивање и ширење резистенције на антибиотике.

Ове године се обиљежила у свим дијеловима свијета од 18. до 24. новембра, са мотом „Пукуј пажљиво са антибиотцима“.

Слање порука свим важним чиниоцима у рјешавању овог проблема је успостављено кроз „Приступ- једно здравље“ за рјешавање пријетњи антимиљробне отпорности (АМР) кроз својих пет стратешких циљева.

У Републици Српској, „Седмица и дан свјесности о антибиотцима“ су обиљежени кроз двије едукације/састанка, 12. новембра на Медицинском факултету и 13. новембра у Институту за јавно здравство Републике Српске. На првом скупу, циљна група били су студенти завршне године Медицинског факултета које смо, кроз сјајна предавања предавача из цијелог региона, упознали са овим глобалним проблемом и кроз упитник провјерили њихова знања и ставове о АМР-у. Други састанак, 13. новембра, био је организован за представнике микробиолошких лабораторија које су један од најважнијих чинилаца система праћења резистенције. Скупови су одржани у сарадњи и уз подршку Канцеларије Свјетске здравствене организације у БиХ. Том приликом је уприличена и конференција за медије, подијељени су постери и материјали са јасним порукама. Стручњаци из Института за јавно здравство РС су, такође, гостовали и у телевизијским програмима (РТРС, КЗ, АТВ) на тему антимиљробне резистенције сагледане из различитих углова.

Припремила: др Пава Димитријевић, начелник Службе за микробиологију и представник АМР за Републику Српску